# POLITISK UDVIKLING OG PARLAMENTARISKE PROBLEMER I FINLAND

LOLO KRUSIUS-AHRENBERG

Set i en perspektivskabende kontinental synsvinkel fremtræder de nordiske landes statsform, politiske liv og sociale forhold som bekendt i overraskende stor overensstemmelse, mens forskellen imellem dem træder klart frem, når man anlægger et indre nordisk synspunkt og lader horisonten falde sammen med Nordens geografiske grænser. Selvom Finland gennem sin historie og retsudvikling hører nært sammen med Sverige, som indtil år 1809 var dets vestre rigshalvdel og moderland, gælder det sagte unægtelig specielt for Finland. Jeg tænker dermed ikke på de særlige statsretslige forhold. Den omstændighed, at Finland efter forfatningen af 1919 er en demokratisk republik, hvis indirekt folkevalgte præsident har betydelig større reelle muligheder for at påvirke politikken end de skandinaviske konger, plejer ganske vist altid at blive fremhævet i fremstillingerne af de nordiske landes parlamentarisme, men spiller i realiteten ingen særlig rolle, i alle fald ikke nu. Nej, det er i de politiske forhold og den sociale udvikling, man finder de uligheder, som særpræger Finland i broderlandenes kreds, og her ligger forklaringen på de problemer, som den finske parlamentarisme har haft og stadig har at kæmpe med.

## HISTORISK UDVIKLING

Nogle historiske betragtninger må være på sin plads. Finland har indtil idag gennemgået samme udvikling fra liberalt retssamfund til parlamentarisk demokrati og moderne velfærdsstat som de skandinaviske lande. Men medens udviklingen i disse er gået roligt og med stadige fremskridt har strakt sig over et halvt århundrede eller mere, er Finlands forvandling foregået stødvis og uorganisk under ydre og indre tvang og under folkestemninger, som afvekslende har været meget radikale og nærmest reaktionære. Den første russiske undertrykkelse under Bobrikovs diktatur afløstes, takket være den russiske revolution i 1905, i Finland af nogle års højkonjunktur for centrums- og venstreradikalismen med kulmination i storstrejken og repræsentationsreformen, som 1906 gav landet almindelig stemmeret for mænd og kvinder og forholdstalsvalg. De første valg til den nyoprettede etkammers landdag gav socialdemokraterne 80

af de 200 pladser, altså 40 %, sandelig et uhørt resultat efter datidens skandinaviske målestok. Desværre fik det nye etkammer ikke større magt end forgængeren, den fra svensketiden stammende firestands landdag, havde haft, og en parlamentarisme kunne desværre lige så lidt gennemføres som demokrati i det hele taget. Tværtimod fulgte hurtigt den anden russiske undertrykkelsesperiode. Med Ruslands nederlag i den første verdenskrig fik den finske radikalisme et nyt opsving, og tsarvældets fald muliggjorde 1917 gennemførelsen af demokrati og parlamentarisme i Finland, kronet af selvstændighedserklæringen i december. I dette års første – i 1916 valgte – landdag havde socialdemokraterne den eneste gang i Finlands rigsdagshistorie majoriteten, de trådte derfor i spidsen for en regering dannet af venstremænd og borgerlige. Ved valget 1917 gik venstremajoriteten dog tabt. Regeringen blev borgerlig, samtidig med at revolutionen i Rusland mundede ud i bolchevikernes sejr. Dette drev som bekendt de stærkeste venstremarxistiske strømninger inden for finsk socialisme til et oprør, der støttedes af russisk militær. Finland oplevede på den måde sin bitre, blodige borger- og frihedskrig. Sporene fra krigen har været svære at udslette. De mærkes stadig. Takket være den længe efterlevende bitterhed fra venstrefløjen og den forstærkede, efterhånden negativt virkende antisocialistiske idé-uforsonelighed på borgerlig side, må f. eks. det meste af den ideologiske splittelse og omsiggribende reaktion, som kulminerede under de sørgelig berømte finske lappoår 1929–32, skrives på borgerkrigens regning.

## DEN RUSSISKE FAKTOR

For hele denne udvikling gælder, som vi ser, at det, der skiller det skete fra udviklingen i det øvrige norden, står i nøje forhold til, hvad vi kan kalde den russiske faktor. Det er åbenbart, at dette var tilfældet både før og efter 1918, skønt den russiske faktors rolle givet var en anden og mindre direkte virkende i mellemkrigsperioden 1919–39. Den havde da især betydning for partiernes hårde idé-fasthed, for den da af socialdemokratiet udtrådte kommunismes åbne virksomhed og hemmelige konspiration og givet også for dannelsen af den ovenfornævnte lappobevægelses antidemokratiske psykose, hvis appellerende motiv var storfinskhed, nationalisme og førerdyrkelse, og hvis afvisende moment var kommunistforskrækkelsen. Nu efter Finlands to sidste krige, står den russiske faktor igen i et mere åbenlyst og stærkere forhold til politikken i Finland, og dette har på en gang lettet situationen og gjort den vanskeligere. Lettelsen ligger i, at der er skabt klarere forhold. Mellemkrigstidens politiske afkobling af Rusland var trykkende i sin manglende realisme. Finlands beliggenhed er, hvad den er, og det gode naboskab til Sovjet er en livsbetingelse for Finland. Den nuværende forståelsespolitik overfor Sovjetunionen – Paasikivilinien – støttes derfor ligesom venskabs- og bistandspagten af 1948 af Finlands fem demokratiske partier, og det er en

kilde til virkelig tilfredshed, at såvel de politiske forbindelser mod øst som handelsforbindelsen har artet sig så positivt. Det nævnte negative moment i stemningen fra demokratisk side skyldes de finske kommunister, hvis virksomhed legaliseredes straks efter krigen – lappobevægelsen havde som bekendt fået dem forbudt – og som nu hensynsløst udnytter den nye ydre tingenes tilstand til egen fordel. De forklarer vælgerne, at sandt venskab med Sovjetunionen indbefatter ideologisk overensstemmelse med denne magt, klar finsk tilslutning til østblokken og revolutionært beredskab, hvad der tilsammen udgør deres aktuelle program.

## DET SOCIALE SPØRGSMÅL

Den russiske faktor henholdsvis grænseproblemet har altid være bestemmende for, hvad vi i vore dage ville kalde den sociale fiksering – eller måske traditionen – på yderste venstrefløj. Nu kan man ikke længere tale om et socialt spørgsmål i egentlig forstand i Finland, men man har i en meget længere tid haft grund til at gøre det her end i de skandinaviske lande. Her foreligger således en anden betydelig afvigelse fra det gængse nordiske mønster – betydningsfuld fordi denne tidligere afvigelses virkninger stadig gør sig gældende i dagens politik, hvor de giver os forklaringen på kommunismens mange tilhængere blandt vælgerne. Kommunismen er fortrinsvis en traditionel opførsel, både ideologisk og socialt, og er direkte tilknyttet den revolutionære marxisme og venstresocialismen under Finlands to sidste russiske årtier. Venstresocialismens udbredelse og radikalismen dengang beroede på de sociale misforhold i landet, især fattigdommen blandt agrarbefolkningen, som ved århundredskiftet omfattede ca. 70 % af landets indbyggere. Af disse bønder og landarbejdere ejede 64 % ingen jord, medens resten udgjorde en temmelig velstående bondeklasse, der ejede så godt som al privat landbrugsjord i landet. Det var derfor bønderne, som blev genstand for de besiddelsesløse husmænds og landarbejdernes klassehad, et ganske enestående fænomen, og da de politiske ulykkelige forhold trods den demokratiske stemmeretsreform 1906 ikke tillod stærke forbedringer, spredte den revolutionære marxisme sig med forfærdende kraft ikke bare blandt fabriksarbejderne, men især også blandt det store landbrugsproletariat. Resultatet viste sig under borgerkrigen. Den store reformlovgivning 1918–24, som forsynede den jordløse befolkning med jord, kom for sent. Krigen havde gravet dybe kløfter, og idémodsætningerne mellem partierne og samfundsklasserne var bundet af følelsesmættede, sterile reaktioner. Skønt landbruget gennem jordreformerne i højere grad end andre steder i Norden blev de selvejende småbønders landbrug, og landarbejderklassen kun udgjorde 25 % af landbefolkningen i 1939, fortsatte ikke bare socialismen, men ganske særlig også venstremarxismens, dengang altså kommunismens, store udbredelse blandt landbrugets og skovbrugets udøvere. Udviklingen medførte med andre

ord ingen virkelig afgørende afradikalisering og afdæmpning til fordel for socialdemokratiet, som var blevet den reformistiske socialismes demokratiske parti, og som dermed havde fulgt de skandinaviske broderpartiers eksempel, skønt det stadig beholdt et klarere præg af klassekampparti end disse. Rigsdagsvalgene i 1922 gav socialdemokraterne 53 mandater, kommunisterne 27, sammenlagt altså 40 % af pladserne ligesom 15 år tidligere! De store jordreformer efter sidste krig, som ikke blot forsynede de forflyttede Karelere med jord, men også gav til andre jordhungrende og ydermere småparcelerede landbruget – 87 % af alle landbrugsejendomme i Finland er nu under 15 ha – formindskede som bekendt på ingen måde kommunisternes traditionelle vælgerskarer fra før lappotiden. Tværtimod. Man har hos os ment at kunne iagttage en større tilbøjelighed blandt skovarbejdere og indehavere af ganske små, lidet udbyttegivende land- og skovejendomme (under 4, ja 2 ha) til at stemme kommunistiskt end blandt de egentlige landarbejdere. Grænsen mellem socialdemokrater og kommunister synes dog nu ikke at påvirkes virkeligt afgørende af bedre eller dårligere indtægter. Den er, som allerede nævnt, især bestemt af et mere eller mindre traditionelt socialt adfærdsmønster og af lokale og regionale traditioner. Det bedste eksempel herpå er kommunismens styrke i Nord- og Nordøst-Finland og i de gamle skovbygder i det indre af landet.

Det, som jeg her har søgt at fremholde, gælder også med hensyn til industriarbejderne og lignende sociale grupper. 1910 udgjorde de blot 12 % af totalbefolkningen, 1940 24 %, og nu udgør de, iberegnet transportarbejderne ca. ⅓ af den erhvervsudøvende befolkning mod 41 % beskæftiget i land- og skovbrug. Industrialiseringsprocessen og byernes vækst har haft et langsommere forløb hos os end i det øvrige Norden, og arbejderbefolkningen turde i modsætning til f. eks. Sveriges og Danmarks stadig være den mest ekspansive del af Finlands folk, medens landbefolkningen længe har været stagnerende. ⅓ af indbyggerne lever for tiden i bylignende miljø og gav ved rigsdagsvalgene i 1951 socialdemokraterne 44 % af disses stemmer og kommunisterne – henholdsvis folkedemokraterne – 39 % af de kommunistiske stemmer. Relativt set har socialdemokraterne således en større tilslutning end kommunisterne blandt industriarbejderbefolkningen, mens kommunisterne har forholdsvis større styrke inden for den nye industri ude på landet, blandt dværg- og småbrugerne, skovarbejdere og lignende landboere. Absolut set er socialdemokraterne som bekendt det største parti – i øjeblikket vort største. Venstre fik nu i marts 1954 47.8 % af alle stemmer (næsten som i 1951), hvoraf 26.2 % faldt på socialdemokraterne og 21.6 % på folkedemokraterne.

Socialdemokraterne ville sikkert ikke i øjeblikket behøve at vedkende sig den hårde konkurrence fra kommunisternes side, som fremgår af disse tal, ej heller at kæmpe så bittert mod dem på arbejdsmarkedet – inden for fagbevægelsen – hvis ikke den moderne sociale arbejdsmarkeds lovgivning i modsætning til de øvrige nordiske landes var af så ny dato. Socialdemokraterne gav i 1926 et

gæstespil i regeringsrollen, da de dannede en mindretalsregering under Tanners ledelse. Men med lappoårene og slagordet om borgerlig samling som opretholdtes ikke mindst af præsident Svinhufvud, forsvandt de begyndende forudsætninger for en socialdemokratisk regeringsvirksomhed atter i det fjerne, skønt socialdemokraterne, takket være forbudet mod kommunisterne, var blevet rigsdagens største parti. Valgsejren i 1936, som gav dem 83 af kammerets 200 pladser, og kort derefter agraren Kallios valg til præsident førte fra 1937 endelig til, at socialdemokraterne definitivt godkendtes som regeringspartner og til at begynde med optoges i en samlingsregering, som sad indtil vinterkrigens udbrud. Den antisocialistiske stemning fra den borgerlige højrefløj, specielt indenfor arbejdsgiverkredse, og socialdemokraternes sene „salonfähighed", som jo stak stærkt af mod den politiske tankegang og de parlamentariske forhold i Danmark, Sverige og Norge, gjorde, at fagforeningernes centralforbund først i begyndelsen af 1940'erne uden forbehold anerkendtes af arbejdsgiverorganisationerne som en med deres centralforbund jævnbyrdig forhandlingspartner og som retsmæssig repræsentant for arbejdernes faglige sammenslutninger. Skridtet indebar en sand, fredelig revolution på arbejdsmarkedet, som naturligvis måtte ses på baggrund af den uhørte sammensvejsning og demokratiske fællesånd, som krigen fremkaldte og til al lykke også gjorde bestandig. Kollektivaftaler, som i 30'erne nærmest var kuriositeter, blev nu den vedtagne overenskomstform. En ny kollektivoverenskomst-lov trådte i kraft, og en arbejdsdomstol oprettedes, dertil indrettedes produktionskomitéer, svarende til de danske bedriftsråd. Men hele dette socialpolitiske kapløb for at nå på højde med skandinaviske forhold kom dog for sent, især med henblik på de socialdemokratiske vanskeligheder. Havde det fundet sted 15 år tidligere, ville socialdemokraterne her antagelig stå langt stærkere i forholdet til kommunisterne, end de nu gør. Som det gik, måtte de nu i høj grad dele den sene sejrs frugter med deres kommunistiske rivaler.

## POLITISKE PARTIER

En præsentation af partierne og deres indbyrdes styrkeforhold er sikkert bedst egnet til at belyse Finlands stadig aktuelle regeringsproblemer og indre politiske vanskeligheder.

Partivæsnets almindelige opbygning i Finland svarer i høj grad til de skandinaviske landes og grupperer sig derefter som femdelingsprincipet konservative, liberale, landbrugere, socialdemokrater og kommunister. Jeg siger dette med alle de forbehold og anmærkninger, som dette traditionelle inddelingsskema i vore dage nødvendiggør. Idépartiernes tid er forbi i Finland ligesom i det øvrige Norden. På en almen konservativ eller liberal kurs lever i vore dage intet parti, fordi statsmagtens opgaver har forandret sig og er blevet mangfoldigere i den moderne sociale stat, som nu domineres af den øko-

miske politik. Partierne organiserer i Finland, som i andre lande med flere partier, bestemte fortrinsvis økonomiske samfundsinteresser og er stærkt bundet af deres givne sociale grundlag. Det er jo også netop herigennem, at de i vore dage i så høj grad har mistet deres bevægelighed, og derfor valgbilledet fremviser så ubetydelige forskydninger fra det ene valg til det andet. Det nævnte fællesnordiske femdelingsprincip forstyrres heller ikke af, at Finland har et sjette parti, som repræsenterer en anden idéinddeling, nemlig nationalitets- eller sprog-princípet, og som virker for den svensksprogede mindretalsbefolknings interesser, thi dette parti er i hvert fald et borgerligt parti med ganske klart afgrænsede indre fraktioner, som svarer til den almindelige inddeling på borgerlig side – i alle fald for de finsktalende borgerlige.

I nedenstående tabel over partiernes udvikling og styrke har jeg for sammenligningens skyld taget to valg fra tiden mellem de to verdenskrige, 1922, da kommunisterne for første gang var med som selvstændigt parti, og 1939, sidste valg, da de var forbudte. Samtlige partier på nær kommunisterne optrådte allerede i de første almindelige valg 1907. Finlands nuværende partivæsen er således på en måde ældre end de skandinaviske landes. Det bør dog bemærkes, at agrarpartiet først fik sit egentlige gennembrud sammen med agrarreformerne efter frihedskrigen. Indtil da var det et lille parti, og de gamle bondestandsvælgere stemte for de finsktalendes vedkommende fortrinsvis sammen med højre eller liberale, henholdsvis på samlingspartiet eller fremskridtspartiet.

*Rigsdagsmandater*

| | 1922 | 1939 | 1945 | 1948 | 1951 | 1954 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| IKL (lappobev. efterfølger) | – | 8 | – | – | – | – |
| Nationale Samlingsparti | 35 | 25 | 28 | 33 | 28 | 24 |
| Nationale Fremskridtsparti; efter 1951 Finske Folkeparti | 15 | 6 | 9 | 5 | 10 | 13 |
| Svenske Folkeparti | 25 | 18 | 15 | 14 | 15 | 13 |
| Agrarforbundet | 45 | 58 | 49 | 56 | 51 | 53 |
| Socialdemokraterne | 53 | 85 | 50 | 54 | 53 | 54 |
| Kommunisterne; efter 1945 Folkedemokratisk Valgforbund | 27 | – | 49 | 38 | 43 | 43 |
| | 200 | 200 | 200 | 200 | 200 | 200 |

## DET NATIONALE SAMLINGSPARTI

Det nationale Samlingsparti, den finske (altså de finsktalendes) højreorganisation, er et konservativt demokratisk parti, som lige til de sidste rigsdagsvalg har haft en påfaldende stabilitet i vælgerskaren. Nødvendigheden af at opretholde en midterlinie i regeringspolitikken og systemet med mindretalsregeringer,

som i Finlands parlamentariske liv i alle fald tidligere blev fremtvunget af de stærke partimodsætninger, har gjort, at samlingspartiet i vore 35 regeringer siden 1919 kun har været officielt repræsenteret i 12. Dertil kommer, at det i årene efter sidste krig har været anset som uhensigtsmæssigt at lade højre tage del i regeringen, dels af hensyn til venstrekonjunkturen, dels med tanke på Sovjetunionens reaktion. Nu har disse betragtninger ikke længere betydning. Finlands præsident siden 1946 og tidligere statsminister J. K. Paasikivi, som i så høj grad har sat sit personlige præg på Finlands ydre og indre politiske liv efter krigen og derved er fremstået som partiløs, har været en af samlingspartiets ledende personligheder. Partiet er på en måde nestor blandts Finlands rigspartier og oppebærer gammelfinske kulturtraditioner fra kampen for det finske sprogs rettigheder. Bagved samlingspartiet står driftsejer- og godsejerkredse, lag af tjenestemænd og intellektuelle, navnlig også kirkelige kredse. Det fik 1951 14.6 % af alle stemmer i landet, men led i marts dette år et klart nederlag mod Det finske Folkeparti, og erobrede kun 12.8 % af stemmesedlerne. Udtrykt i mandater betød dette et tab på 4 rigsdagspladser.

## DET FINSKE FOLKEPARTI

Det finske Folkeparti er opstået af Det nationale Fremskridtsparti, de finsktalende liberales landsorganisation, som havde sin glanstid i de demokratiske kampår 1906–19, da det havde ca. 26 pladser i rigsdagen. Præsident Ståhlberg, den finske forfatnings fader, tilhørte partiet, præsident Ryti ligeså. Da striden om de store forfatningsspørgsmål ebbede ud, begyndte i 20'erne og 30'erne en udvandring af partiets vælgere til mere interessebetonede lejre, på landet til agrarerne og i byerne til samlingspartiet. Tabellen viser dette. Fremskridtspartiets betydning var imidlertid stadig stor på regeringsvirksomhedens område. Det have fremstående politikere, og dets centrale farve gjorde, at det trods den svage stilling i rigsdagen var en eftertragtet regeringspartner, egnet for løsninger hævet over partiernes idékamp. Partiet har således deltaget i 23 regeringer og givet landet flere regeringschefer end noget andet parti. Siden 1945 er en sådan rolle ikke længere mulig i samme udstrækning. Statsmagtens opgaver er forandret, og parlamentarismen er langt mere fastslået i partiaritmetikken end tidligere. Da fremskridtspartiet nåede en bundrepræsentation i 1948 var det åbenbart, at partiet ikke længere kunne fortsætte sin almindelige intellektuelt-liberale linie. Det omorganiserede sig før valget i 1951 til et klart middelklassebetonet interesseparti for hvad vi kan kalde mappebærende småborgere m. fl. – altså noget lignende Sveriges folkeparti. Omgående fremgang blev følgen, 10 mandater 1951 og 13 nu sidste gang med næsten 8 % af landets vælgere. Partiet burde have haft 15 eller 16 mandater, hvis vores forholdstalsvalgmåde havde været helt retfærdig. Men – og det vil være rimeligt at bemærke dette – partiets forhåbninger om at kunne tage mandater fra

socialdemokraterne er på ingen måder gået i opfyldelse. Det er fra højre, de har fået dem. Problemerne ved den sidste regeringsdannelse har vist den rivalitet som derigennem er opstået i forhold til samlingspartiet.

## DET SVENSKE FOLKEPARTI

Det svenske Folkeparti har jeg allerede nævnt. Det er det nationale borgerlige parti for Finlands svenskere. Da den svenske befolkningsdel er gået tilbage fra 12 % 1907 til 8.6 % 1950, og visse misforhold i valgmetoden gør sig gældende, har partiet måtte se sin repræsentation blive stadig mindre. Hertil medvirker også sprogstridighedernes i sig selv så velgørende ophør. Det derved bortfaldne tryk har ikke blot muliggjort, at den nuværende regeringschef tilhører partiet – en tidligere utænkelig tingenes tilstand – men har også i den sidste tid medført en tydelig svensk afgang over til de tosprogede socialdemokrater. Ved valgene i marts fik de endnu et af de svenske mandater. Kommunisternes svenske stemmehøst er ubetydelig. Stadig stemmer dog nok en 70 % af svenskerne i landet på det svenske folkeparti, som har en tydelig afgrænset agrarfraktion ligesom også højre- og centrumsfraktioner. Det svenske mindretal er stærkt bypræget. Det svenske Folkeparti har deltaget i ret mange samlingsregeringer 1919–39, og af og til har borgerlige svenskere medvirket i forskellige ministerier som fagministre uden partistøtte, hvorved minoriteten således dog har været repræsenteret i statsrådet. Siden 1939 har folkepartiet været med i alle regeringer på nær en. Partiet står idag som en arvtager af fremskridtspartiets gamle rolle som et udjævnende regeringselement.

Jeg kommer nu til de egentlige klassepartier, blandt hvilke vi finder de to største partier, agrarerne og socialdemokraterne, hver af dem dog kun med ca. $^1/_4$ af vælgerne bag sig, og dertil det trediestørste parti, folkedemokraterne med noget over $^1/_5$ af stemmerne.

## AGRARPARTIET

Agrarpartiet har sin styrke i sin særlig homogene karakter. Mindst 95 % af dets vælgere er bosat på landet, og partiet plejer at få mer end $^1/_3$ af alle i landkommunerne afgivne stemmer. Beskaffenheden af Finlands landbefolkning har gjort agrarerne til et udpræget småbrugerparti; det er borgerligt og centrumsorienteret, men samtidig temmelig antikapitalistisk og modtageligt for økonomisk statsdirigeren. Partiet har et intimt, men ikke altid gnidningsfrit samarbejde med landbrugets store producentorganisationer og deres centralforbund, det er ligesom partikollegerne til venstre umådelig stærkt organiseret og centraliseret og styres efter partidisciplinens og førerprincipernes uelastiske linier. Det nævnte fremtrådte langt mindre under agrarlederen senere

præsident Kallios dage end nu efter krigen, hvor landbruget i Finland, takket være den vidt drevne udstykning, kæmper med svære rentabilitetsproblemer og behøver statens hjælpende hånd til opretholdelsen af en rimelig levestandard for landbrugerne. Partiets ledende mand er som bekendt den nuværende udenrigsminister dr. Kekkonen, som fra marts 1950 til sidste november var Finlands statsminister. Rent talmæssigt er socialdemokraterne agrarforbundets største konkurrent. Socialdemokraterne er i virkeligheden i procent af vælgerne det største parti, men den gældende valgmetode begunstiger agrarerne og giver dem en regelmæssig overrepræsentation i rigsdagen, hvorved forskellen tenderer mod at udjævnes. Vælgermæssig set har måske hverken socialdemokraterne eller agrarerne særlig mange stemmer at tage fra hinanden, selv om de strides om småbrugernes samt land- og skovarbejdernes gunst, hvorved den ellers skarpe grænse mellem agrarernes producent- og socialdemokraternes forbrugerinteresser udviskes. Men kommunisterne er farlige for dem begge, og det er netop ud fra hvers specielle synsvinkel. Dette fremgår af vor tabel. Summen af de tre klassepartiers mandathøst har været påfaldende konstant siden 1945. Agrarerne kender udmærket den fristelse, folkedemokraternes løfter og lære er for mange småbruger- og skovarbejderkommuner – jeg har allerede nævnt dette – og agrarpartiet må søge at føre en politik, som kæler for de usikre vælgerkategorier i overgangszonen til kommunisterne, thi en sådan zone findes i allerhøjeste grad. Den findes frem for alt i Nord-Finland, hvis materielle opdyrkning og industrialisering ligger Kekkonen varmt på hjerte, og hvor han ved de sidste valg vandt en storslået personlig valgsejr. Ligesom nordlandskommunerne i Sverige lider Finlands nordlige og østlige egne af et isoleringskomplex, som har vist sig at være en udmærket grobund for kommunismen. – Hvad regeringsvirksomheden angår, er agrarerne og socialdemokraterne idag regeringspartier frem for andre, hvor svært de end har ved at samarbejde. Koncentrationen i ledelsen af klassepartierne har som bekendt bevirket, at deres politiske modsætninger fremtræder på en stadig mere personbunden måde; de er skabt af de af interessernes vanskelige forening fremkaldte personlige uoverensstemmelser mellem partilederne. Agrarerne har været med i 29 af Finlands 35 ministerier siden 1919. – Om *Socialdemokraterne* har her allerede været talt meget. Ligesom også om folkedemokraterne henholdsvis kommunisterne. Jeg skal derfor forsøge at fatte mig i korthed. I lighed med de skandinaviske broderpartier er socialdemokraterne et demokratisk-parlamentarisk parti med reformistisk socialisme og meget udvandede socialiseringskrav i sit nye partiprogram af år 1952. Den skarpe kamp mod kommunisterne på arbejdsmarkedet – i fagforeningsverden – og rivaliteten med dem på landet tvinger dog ofte partiet ind i en radikalere stilling, end det er sædvane længere mod vest. Det er måske i denne henseende en lettelse for partiet, at dets egne og folkedemokraternes mandater ikke udgør en majoritet i rigsdagen.

Tanner, socialdemokraternes grand old man og leder indtil krigens slutning, har nu forladt rigsdagen. Partiets mest fremtrædende mand efter krigen er rigsdagens nuværende formand Fagerholm, som hører til finlandssvenskerne, og som har været statsminister 1948–50, da Finland havde en socialdemokratisk mindretalsregering. Partiets virkelige leder er imidlertid idag den tidligere ordfører for rigsdagsgruppen, minister Leskinen, som samtidig er sekretær i partiets landsorganisation, en på venstrefløjen altid meget betydningsfuld magtkoncentration, som har sin parallel i Hertta Kuusinens stilling i den folkedemokratiske fløj. Socialdemokraterne har deltaget i alle efterkrigskabinetter 1944–53 undtagen i Kekkonens agrardominerende mindretalsregering i 1950, men de udtrådte af den derpå følgende agrarledede „rödmylle"-koalition i juli 1953, da de sprængte Kekkonens tredie regering i protest mod dennes program for den såkaldte omkostningskrises bekæmpelse.

## FOLKEDEMOKRATERNE

Folkedemokraterne, som egentlig er et valgforbund (DFFF) mellem det kommunistiske parti, den såkaldte sekslinggruppe, enkelte venstreorienterede fhv. socialdemokrater og det i 1944 grundlagte lille socialistiske enhedsparti, har siden 1945 arbejdet som et rigsparti i egentlig forstand og kan stort set sidestilles med de kommunistiske partier i andre demokratier. Partiets stærke opsving efter krigen beroede dels på de nævnte nye kategorier, dels på den nederlagsbetonede og radikaliserede stemning efter våbenstilstanden. Valgnederlaget 1948 havde sin årsag i folkedemokraternes lange regeringsdeltagelse – først i Paasikivis kabinet og senere 1946–48 i Pekkalas folkedemokratisk ledede ministerium, som fik et noget blandet eftermæle. Der fandtes også andre grunde. Den relative forbedring 1951 beroede på de fordele, som nogle års opposition mod socialdemokraternes og agrarernes politik indbragte partiet. Valgresultaterne nu i marts dette år viser en klar stagnation eller stabilisering, om man vil, for folkedemokraternes vælgertal. Næstefter Italien og Frankrig er Finland det demokrati, hvor kommunismens stilling er stærkest. Nogen nævneværdig forankring i intellektuelle kredse har partiet ikke. I regeringen har DFFF ikke deltaget siden 1948. I 1951 valgtes rigsdagen under devisen økonomisk stabilisering. Denne har kommunisterne ikke villet følge i deres politiske kurs. Derfor blev de ikke taget med i noget regeringssamarbejde. Rent faktisk er de nu i parlamentarisk karantæne, eller skal vi sige isolering nøjagtigt som broderpartiet i Frankrig, thi de demokratiske partier vil ikke samarbejde med dem – eller kan ikke samarbejde med dem. Denne omstændighed vanskeliggør ligesom i Frankrig regeringsdannelsen i væsentlig grad og låser regeringen fast, hvis den da vil være en flertalsregering omfattende arbejder- og landbrugerinteresser, til et samarbejde mellem socialdemokraterne og agrarerne. Mindretalsregeringer er ikke velsete i dagens Finland.

## ØKONOMISK LIV OG POLITISK MAGT

Jeg går nu over til parlamentarismen i snævrere betydning, altså regeringspolitikken og regeringsspørgsmålet, ligesom til den „tillidskrise", som det partipolitiske arbejde, særligt på rigsdagen, i nutiden siges at være angrebet af. Man kan ikke andet end glæde sig over det stærke demokratiske værdifællesskab på tidligere omstridte ideologiske felter, som har vokset sig fast under Finlands sidste to krige. Det er blot kommunisterne, som gennem deres særlige målsætning holder sig uden for dette fællesskab. Hvis statens virksomhed i noget højere grad var den samme nu som i 20'erne og 30'erne behøvede man næppe nu at tale om politiske kriser i Finland. Det er den imidlertid ikke. Demokratiets økonomiske udjævnings- og sociale retfærdighedskrav har jo overalt i Norden ført til den moderne socialstat. Finland er så at sige fulgt sidst efter i broderlandenes række. Men idag kan man roligt sige, at statens regulerende og regerende hånd i Finland griber dybere og længere ned i samfundet og ind i alle det økonomiske livs afdelinger end i de skandinaviske lande, Norge ikke undtaget. De givne forhold har tvunget hertil. Begge de sidste krige krævede uhørte materielle anstrengelser og opofrelser. Disse havde ikke kunnet præsteres uden en uhyre statslig magtkoncentration. Og efterkrigstidens enorme økonomiske forpligtelser – landafståelserne, restitutionerne og de tunge krigsskadeserstatninger til Sovjetunionen, genopbygningen i hjemlandet og erstatningerne til de forflyttede karelere – havde heller ikke kunnet præsteres, uden at statsmagten bevaredes stærk og endda udvidede sit område. Trods alvorlige forsøg i den sidste tid på at afvikle en del af regeringskontrollen og på at give næringslivet noget større bevægelsesfrihed, er det økonomiske liv idag så afhængigt af den politiske magts beslutninger, at det selv er blevet mere eller mindre fuldkomment politiseret. Finlands specielle forhold på partiernes kampplads og inden for organisationsvæsenet – for naturligvis er de økonomiske interesser stærkt organiserede og politiserede – har medført mange og vanskelig løselige problemer. De vældige ideologiske brydningers tid er forbi, det er sandt, men, som en finsk rigsdagsmand for nylig skrev, „i stedet har vi fået økonomiske interesser at være uenige om".

## REGERINGSPOLITIKEN

De sidste krigsskadeserstatninger udbetaltes programmæssigt i september 1952 og havde da, trods anseelige russiske nedsættelser, kostet Finland 190 milliarder mark. Opfyldelsen af dem dominerede helt regeringspolitikken i de første efterkrigsår, da de var tungest. Krigsskades- og restitutionsleverancerne medførte, at Finland måtte eksportere store varemængder uden at få noget til gengæld, og dette førte ikke blot til en brat stigende skattebyrde, men frem for alt også til en stærkt inflatorisk udvikling med stigende priser og stigende

lønninger. På arbejdsmarkedet gjorde højlydte krav om lønforhøjelse sig gældende, ikke bare for at genvinde førkrigstidens løn- og prisbalance, men også for at forhøje reallønnen anseeligt. To gange forsøgtes en stabilisering, men forgæves, skønt forbrugsvaretilgangen forbedredes. Kommunistagitationen inden for fagforeningsverdenen, det store behov, for arbejdskraft og situationens uhyre store følsomhed over for strejker gjorde, at saneringsforsøgene snart søndersloges af nye lønforhøjelseskrav, og bekymringen for inflation, udtrykt i pris- og lønproblemerne, fortsatte at dominere. Ved begyndelsen af året 1950 var situationen virkelig urovækkende. Den samtidig med Koreakrigens udbrud indtrædende højkonjunktur for Finlands frie eksport, særlig træforædlings- og skovindustriprodukterne, skabte så endelig et grundlag, hvorpå stabiliseringskravene kunne gøre sig gældende, hvor skarpt interessekampen end førtes mellem partierne og organisationerne. I januar 1951 indtrådte socialdemokraterne i Kekkonens nydannede andet ministerium, og i maj kunne regeringen afslutte en borgfredsaftale med de store interesseorganisationer – såvel arbejdsmarkedets som landbrugsproducenternes – der i en stadig virksom politisk-økonomisk planlægningskommission fik et repræsentativt samarbejdsorgan såvel indbyrdes som i forhold til regeringen. Rigsdagsvalget i 1951 skete i stabiliseringens tegn. Kekkonenes regering rekonstrueredes atter (Kekkonen III), men på samme grundvold som før, og i oktober lykkedes det så endelig på basis af et reformeret leveomkostningsindex at stabilisere det aktuelle økonomiske niveau, ved at landbrugerne garanteredes det daværende forhold mellem landbrugsproduktionens priser og det almindelige lønniveau, og lønmodtagerne fik deres pristalsregulerede løn reguleret efter et nyt indextal med oktober 1951 som basis. Disse overenskomster er stadig i kraft, og heri ligger dagens problem – som i virkeligheden siden begyndelsen af sidste år har været det vigtigste af alle problemer: jeg tænker på det såkaldte omkostningsspørgsmål. Efter at koreahaussen ebbede ud, kom omslaget i de internationale konjunkturer i slutningen af 1952 til også at medføre en forandring i Finlands økonomiske klima. Det viste sig da, at produktionsomkostningerne i Finland på så godt som alle områder var for høje i sammenligning bed udlandets, og at stabiliseringen var sket på et opskruet niveau. Da dette økonomiske faktum gjorde sin entré i de politiske realiteters verden, var det forbi med den hidtil ret gode arbejdsharmoni i Kekkonens tredie regering. Nødvendigheden af en sænkning af omkostningerne, som de økonomiske eksperter da var enige om, slog jo bunden ud under stabiliseringsarbejdet, og det i begyndelsen af året 1953, den siddende rigsdags sidste år, hvor man ikke bare havde 1954's rigsdagsvalg at tænke på, men også de kommunalvalg, som skulle finde sted ¾ år tidligere. Omkostningsnedsættelse betød en sænkning af levestandarden, og hvem vovede nu at begynde på en så upopulær politik? Socialdemokraterne ville det i hvert fald ikke og stående over for det program til en sænkning, som truede arbejdslønnens regulering efter indextallet, vovede de ikke længere at være med i

regeringen. Denne sprængtes i juli 1953. LO havde sin store andel heri, naturligvis først og fremmest med tanke på kommunisternes reaktion.

Jeg skal ikke her opholde mig ved en redegørelse for de forskellige partiers stilling i omkostningsspørgsmålet, som i begyndelsen var temmelig alvorligt med uheldige tal for udenrigshandelen, produktionsindskrænkninger inden for industrien og en stigende arbejdsløshed, men som takket være en lille forbedring med hensyn til de nys nævnte uromomenter allerede sidste efterår kom ind i et roligere leje. Regeringskrisen sidste sommer fik i alle fald en meget utilfredsstillende løsning, for modstanden fra fagforeningerne og angsten for en øget kommunistisk indflydelse gjorde det umuligt for socialdemokraterne at gå ind i en ny regering, som kunne tænkes at nærme sig omkostningssænkninger, der gik ud over lønnen og de sociale foranstaltninger, der tyngede industrien. Det finske folkeparti, som jo lagde an på socialdemokratiske stemmer, nærede lignende frygt. Agrarerne, som for deres eget vedkommende ikke risikerede alt for meget ved en sådan realistisk politik, dannede da en mindretalsregering, Kekkonen IV, under medvirken af 3 svenske og tre upolitiske ministre. Samarbejdet mellem rigsdagen og den nye regering gik yderst dårligt, og manglen på muligheder for at kunne blive enige gav rigsdagspolitikken præget af, at hver især trak sin egen vej. Regeringen, som levede på vanskeligheden ved at blive erstattet, faldt i november – efter kommunalvalgene – på et mistillidsvotum og dermed indirekte på dets budgetforslag, som med sine alt for drastiske og unuancerede nedskæringer af statsudgifterne ganske vist fulgte et sundt økonomisk princip, men ikke lagde sig på sinde, at politik er det muliges kunst. Efterfølgeren, et ekspertministerium under rigsbankchef Tuomioja og uden formel politisk støtte i rigsdagen, fik lov til at arbejde dels under et formindsket økonomisk tryk og dels under arbejdsro og med bevægelsesfrihed, fordi det var et forretningsministerium med den opgave at lede landet over nyvalgene. Præsidenten benyttede sig som bekendt efter regeringsskiftet af sin ret til at opløse rigsdagen – en i Finland nødig benyttet udvej – og valg anordnedes i begyndelsen af marts i år, 4 måneder før den ordinære valgtermin. Efter valget måtte Finland igen slås med problemet om at finde en arbejdsdygtig parlamentarisk regering. Resultatet blev den nuværende 3-parti-regering, som består af 6 agrarer, 6 socialdemokrater, 1 upolitisk minister og 1 borgerlig svensk, statsminister Törngren. Agrarer og socialdemokrater har således kunnet formås til et fornyet regeringssamarbejde, men regeringsdannelsens langvarige og vanskelige proces vækker unægtelig bange anelser om, hvorledes Leskinen og Kekkonen – sidstnævnte er ikke velset blandt socialdemokraterne – skal kunne enes ved det af ingen af dem ledede regeringsbord. Det må dog håbes, at den politiske situation nu vil arte sig gunstigere, da de økonomiske udsigter er blevet lysere, valguroen er overstået, og rigsdagen på grund af et grundlovsændringsforslag fra nu af skal være inde i fire år. Pristallets kritiske udvikling er dog stadig en kilde til uro.

## PARLAMENTARISMENS MULIGHEDER

Nogle sammenfattende synspunkter om den tillidskrise, som partipolitikken og rigsdagsarbejdet på det sidste har været udsat for i offentligheden, må endnu tillades mig. En analyse af den fremsatte kritik viser, at klagerne i mange henseender har et almindeligt indhold – det rammer det moderne demokratis udvikling i det hele taget, individualismens åndenød i det kollektiviserede sociale samfund – og har ingen særlig gyldighed for Finland. At organisationernes magt i dagens politik, som domineres af økonomien, ofte saboterer rigsdagen, ja også den parlamentariske regerings myndighed, er et alment europæisk fænomen. At partistyrelserne tillader sig formynderskabsfacon over for deres folkevalgte partifæller i rigsdagen, ligeledes. At det indre demokrati inden for organisationerne – partierne og korporationerne – er svagt, repræsenterer også en overalt aktuel klage; magtkoncentrationen hos et fåtal af ledere i toppen af partiet eller korporationen er dagens melodi. Det forholder sig ligesådan med den stadig stærkere afstemningsdisciplin, som partierne fordrer af deres rigsdagsmænd. Da nogle finske rigsdagsmænd for nogle måneder siden stak tændstikker i deres elektriske ja-knapper for at slippe for at have det mas med fingrene hver gang i en række afstemninger, hvor partiordren lød på ja, var dette et dumt og forkasteligt påfund, men det viser samtidig hvor udviklingen har ført hen ikke bare i Finland, men også andetsteds – teoretisk set kunne det samme være sket i Sveriges rigsdag eller Danmarks folketing. Forudsat at forhandlingerne i partigruppen giver tilstrækkelig rum for rigsdagsmændenes individualitet og selvstændige anskuelse – dette er desværre langt fra tilfældet – kan partidisciplin i de sidste gyldige afstemninger i parlamentet jo ikke uden videre fordømmes. Den er i mange henseender fordelagtig for en velfungerende parlamentarisme, hvor regeringen bør kunne regne med sikker støtte fra sine egne rigsdagsgrupper. For Finlands vedkommende må det imidlertid konstateres – og her kommer jeg til den del af den offentlige kritik og tillidskrisen, som rammer specielle finske omstændigheder – at de netop beskrevne almindelige udviklingsfænomener ikke alene har skabt forudsætninger for administrativ og politisk korruption men tillige rammer det parlamentariske system særlig hårdt og særlig uheldigt. Statsmagten er alt for dybt engageret i den økonomiske hverdag. Vanskelighederne ved at etablere en holdbar regering og en konsekvent regeringspolitik bliver derfor meget mere følelig for samfundet og dets udvikling, samtidig med at netop regeringsindgrebenes altomfattende karakter skærper kampen om regeringsmagten og vanskeliggør regeringsdannelsen. Vi kan virkelig tale om en ond cirkel. Hvis der var et andet størrelsesforhold mellem partierne – helst sådan, at et parti var stort med op til 40 % af stemmerne – ville regeringsdannelsen blive lettere. Men som det nu er, med agrarforbundet og socialdemokraternes lammende ens, men ikke tilstrækkelige størrelse og med kommunisternes forholdsvis alt for

stærke stilling *er* situationen vanskelig. Kommunisternes styrke og antal gør i sig selv regeringens grundlag snævert. Der findes få regeringsalternativer, såfremt socialdemokraterne og agrarerne ikke kan blive enige. Og at disse to har så svært ved at enes, beror jo ikke blot på deres konkurrerende styrke og ledernes personlige modsætninger, men også i høj grad på det særlige tryk, kommunisterne øver på dem. Under Kekkonens anden og tredie regering, da agrarer og socialdemokrater samarbejdede godt under de gode konjunkturer og i stabiliseringens tegn, høstede risdagen megen ros i den offentlige mening for sit arbejde, og selv interesseorganisationerne – først og fremmest de, der deltog i planlægningskommissionens arbejde – fik deres del af æren. Da samarbejdet for et år siden sprængtes, var det også slut med rigsdagens gode arbejdspræstation. Tillidskrisen genopstod. Det er sikkert ikke overdrevent at sige, at parlamentarismens succes i Finland stort set afhænger af opretholdelsen af et regeringssamarbejde mellem agrarer og socialdemokrater, der kan opfylde de rimeligste krav. Lykkes dette, er der ingen uoverkommelige indre problemer for parlamentarismens funktion i Finland.